

לעילוי נשמת
שלום בן משה

המשנה עם מפרשים, מסודרים ומנוקדים
The Mishnah with Commentaries, Vowelized and Organized

ידים
פרק ד'

אלעזר בן עזריה בישובה, שפל הזבחים הנאכלין שנזבחו שלא לשמן פשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מן הפסח ומן החטאת.

לא הוסיף בן עזאי אלא העולה, ולא הודו לו חכמים.

כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן פשרים - משנה זו בתחילת מסכת זבחים היא שנויה, ושם פרשנוה.

ביום אמרו: עמון ומואב, מה הן בשביעית?

עמון ומואב מה הן בשביעית - אין זה עמון ומואב שטיהרו בסיחון, שהיא נחלת ראובן וגד, דהיא ארץ ישראל היא, ואפילו אם תמצא לומר שלא כבשוה עולי בבל, על כרחך שביעית נוהגת בה, דהא תנן במסכת שביעית פרק הפיגום: "שלוש ארצות לביעור - יהודה ועבר הירדן והגליל", ועבר הירדן היא ארץ סיחון.

אלא בשאר ארץ עמון ומואב שלא טיהרו בסיחון ולא כבשו מעולם איירי. תדע, מדמיתיה עלה מבבל וממצרים.

גזר רבי טרפון מעשר עני, וגזר רבי אלעזר בן עזריה מעשר שני.

אמר רבי ישמעאל: אלעזר בן עזריה, עליו ראיה ללמד, שאתה מחמיר, שפל המחמיר עליו ראיה ללמד!

אמר לו רבי אלעזר בן עזריה: ישמעאל אחי, אני לא שניתי מסדר השנים, טרפון אחי שינה,

ידים
פרק ד'

בו ביום נמנו ונמרו על עריבת הרגלים שהיא משני לוגין ועד תשעה קבין שנסדקה, שהיא טמאה מדרס, שרבי עקיבא אומר: עריבת הרגלים כשמה.

בו ביום - אפרקין דלעיל קאי, אמלתיה דרבי שמעון בן עזאי, דמירי ביום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה בישובה. וכל מקום שנאמר במשנה בו ביום, על אותו יום נאמר.

נמנו - עמדו למנן, לדעת מנן המטמאים ומנן המטהרים, ונמרו הדין על פי הרוב.

עריבת הרגלים - עריכה עשויה לרחיצת הרגלים.

שנסדקה - סמוך לשוליה, ואינה מחזקת מים כדי רחיצת רגלו אחת.

טמאה מדרס - דעריכה קודם שנסדקה נמי היו רגלים לישב בה, והיתה משמשת ישיבה עם מלאכתה.

שרבי עקיבא - היתה חולק, ואומר עריבת הרגלים כשמה, כלומר: כשמה בן היא, שאין שם מדרס עליה. ואין הלכה כרבי עקיבא.

בו ביום אמרו: כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן פשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשום חובה, חוץ מן הפסח ומן החטאת - הפסח בזמנו, והחטאת בכל זמן.

רבי אליעזר אומר: אף האשם - הפסח בזמנו, והחטאת והאשם בכל זמן.

אמר רבי שמעון בן עזאי: מקובלני מפי שבעים ושנים זקן ביום שהושיבו את רבי

ידים
פרק ד'

ועליו ראיה ללמד!

אני לא שניתי מסדר השנים - של עולם - אחר השנה של מעשר עני מביאין מעשר שני, ויהי בששית מעשר עני, לפיכך ראוי בשביעית מעשר שני.

השיב רבי טרפון: מצרים חוץ לארץ, עמון ומואב חוץ לארץ - מה מצרים מעשר עני בשביעית, אף עמון ומואב מעשר עני בשביעית.

השיב רבי אלעזר בן עזריה: בכל חוץ לארץ, עמון ומואב חוץ לארץ - מה בכל מעשר שני בשביעית, אף עמון ומואב מעשר שני בשביעית.

אמר רבי טרפון: מצרים שהיא קרובה עשאוה מעשר עני, שהיו עניי ישראל נסמכים עליה בשביעית, אף עמון ומואב שהם קרובים נעשים מעשר עני, שהיו עניי ישראל נסמכים עליהם בשביעית.

אמר לו רבי אלעזר בן עזריה: הרי אתה כמהנן ממון, ואין אתה אלא כמפסיד נפשות - קובע אתה את השמים מלהוריד טל ומטר, שנאמר (מלאכי ג' ח) "היקבע אדם אלהים כי אתם קובעים אותי! ואמרתם: במה קבענוה? המעשר והתרומה".

המעשר והתרומה - ועל פרחן המעשר האמור כאן, מעשר שני הוא, דומיא דתרומה שהיא קודש, ולא מעשר עני שהוא חול גמור, ואין לדחות מעשר שני מפני עניים.

אמר רבי יהושע: הריני כמשיב על טרפון אחי, אבל לא לענין דבריו:

הריני כמשיב על דברי טרפון - לסייע לו. אבל לא לענין דבריו - כלומר: ולא מטעמיה.

מצרים מעשה חדש ובבל מעשה ישן, והנידון שלפנינו מעשה חדש - ידון מעשה חדש ממעשה חדש, ואל ידון מעשה חדש ממעשה ישן. מצרים מעשה זקנים ובבל מעשה נביאים, והנידון שלפנינו מעשה זקנים - ידון מעשה זקנים ממעשה זקנים, ואל ידון

ידים
פרק ד'

מעשה זקנים ממעשה נביאים.

מצרים מעשה חדש - שהזקנים שהיו אחר עזרא תיקנו להפריש מעשר במצרים.

ובבל מעשה ישן - תקנת נביאים שהיו קודם חורבן הבית, ונשפח הדבר, דשמא לא היה צורך עניים באותה שעה.

מעשה נביאים - ועל פי נבואה עשו הוראת שעה, ואין למדים ממנה.

גמנו ונאמר: עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית. וכשבא רבי יוסי בן דורמסקית אצל רבי אליעזר בלוד, אמר לו: מה חידוש היה לכם בבית המדרש היום? אמר לו: גמנו ונאמר עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית.

בכה רבי אליעזר, ואמר (תהילים כ"ה יד) "סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם". צא ואמור להם: אל תחושו למנינכם - מקובל אני מרבן יוחנן בן זכאי, ששמע מרבו, ורבו מרבו עד הלכה למשה מסיני, שעמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית.

הלכה למשה מסיני - לאו דוקא. דאין זה מן התורה, אלא כאילו היא הלכה למשה מסיני. מיהו בתוספתא משמע דהלכה למשה מסיני ממש קאמר.

ד בו ביום בא יהודה גר עמוני, ועמד לפניו בבית המדרש. אמר להם: מה אני לבוא בקהל?

אמר לו רבן גמליאל: אסור אתה.

אמר לו רבי יהושע: מותר אתה.

אמר לו רבן גמליאל: הפתוב אומר (דברים כ"ג ד) "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי וגו'!"

אמר לו רבי יהושע: וכי עמונים ומואבים במקומן הו? כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האומות, שנאמר (ישעיה י"ג) "ואסיר גבולות עמים ועתודותיהם שושתי ואוריד פאביר יושבים!"

שנאמר ואסיר גבולות עמים - שהיה מגלה

יָדִים פָּרָק ד'

הָעוֹר וּבְדִיּוֹ.

וַיֹּאמֶר אֲמָרִים צְדוּקִים: קוֹבְלִין אָנוּ עֲלֵיכֶם פְּרוּשִׁים, שְׂאֵתֶם אֲמָרִים כְּתָבִי הַקּוּדֶשׁ מִטְמְאִין אֵת הַיָּדִים, וְסִפְרֵי הַמִּירָם אֵינוּ מִטְמְא אֵת הַיָּדִים!

אֲמָרִים צְדוּקִין - הַמְּכַחֲשִׁין תּוֹרָה שְׂבָעֵל פֶּה נִקְרָאִים צְדוּקִים, עַל שֵׁם צְדוּק וּבִיתוֹס תַּלְמִידֵי שֶׁל אֲנִטִּיגְנוֹס אִישׁ סוֹכּוֹ שֶׁהִתְחִילוּ בְּקַלְקֵלָה זֶה תְּחִילָה, לְפִי שֶׁשָּׁמְעוּ מֵאֲנִטִּיגְנוֹס רַבֵּן "אֵל תִּהְיֶה כְּעַבְדִּים הַמְּשַׁמְשִׁין אֵת הָרֹב עַל מְנַת לְקַבֵּל פָּרֶס". אָמְרוּ: "אֶפְשָׁר פּוֹעֵל טוֹרָח וְעוֹשֶׂה מְלָאכָה כָּל הַיּוֹם כּוֹלוֹ וְלֹעֲרֵב אֵינוּ מְקַבֵּל שְׂכָר!"

וּפְרָשׁוֹ מִדְּבָרֵי חֲכָמִים, וְנִתְחַבְּרוּ עִמָּהֶם כִּיתוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה נִשְׁאָרוּ מֵהֶם פְּלִיטִים בְּמִצְרַיִם בְּדַמְשֶׁק וּבְקוֹסְטַאנְטִינֹפֹל. וְהֵם לְשָׂכִים בְּעִינֵינוּ וְלִצְנִינִים בְּצַדְנוּ, וְאָנוּ קוֹרִים לָהֶם קְרָאִים, לְפִי שֶׁאֵין לָהֶם אֵלָא הַמְקַרָּא בְּלִבָּד.

קוֹבְלִין אָנוּ עֲלֵיכֶם - מִתְרַעְמִים אָנוּ עַל מִדּוֹתֵיכֶם.

פְּרוּשִׁים - לְחַכְמֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ קוֹרִין פְּרוּשִׁים, לְפִי שֶׁאֲוֹכְלִין חוֹלִיָּהוּ בְּטִהְרָה, וּפְרוּשִׁים מִמַּגַּע עִם הָאָרֶץ, דִּתְנֵן בְּגָדֵי עִם הָאָרֶץ מְדַרְס לְפְרוּשִׁים.

וְסִפְרֵי הַמִּירָם - סִפְרֵי הַמִּינִים. וְנִקְרָאִים הַמִּירָם, שֶׁהִמִּירוּ דַת הָאֱמֶת בְּדְבָרֵי שְׂקָר.

אָמַר רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַפְּאִי: וְכִי אֵין לָנוּ עַל הַפְּרוּשִׁים אֵלָא זֶה בְּלִבָּד - הָרִי הֵם אֲמָרִים עֲצָמוֹת תְּמוֹר טְהוֹרִים, וְעֲצָמוֹת יוֹחָנָן כֶּהֵן גְּדוֹל טְמֵאִים!

אָמְרוּ לוֹ: לְפִי חִיבְתָן הִיא טוּמְאָתָן, שְׂלֵא יַעֲשֶׂה אָדָם עֲצָמוֹת אֲבִיו וְאִמּוֹ תְּרַנְדוֹת.

תְּרַנְדוֹת - כְּפוֹת שֶׁאֲוֹכְלִים בָּהֶן, לְשׁוֹן "מֵלֵא תְּרַנֵּד רִקְבִי".

אָמַר לָהֶם: אֵף כְּתָבִי הַקּוּדֶשׁ לְפִי חִיבְתָן הִיא טוּמְאָתָן, וְסִפְרֵי הַמִּירָם שֶׁאֵינוּ חִבִּיבִין אֵינוּ מִטְמְאִין אֵת הַיָּדִים.

אֵף סִפְרֵי הַקּוּדֶשׁ לְפִי חִיבְתָן הִיא טוּמְאָתָן -

יָדִים פָּרָק ד'

בְּנֵי עִיר זֶה וּמוֹשִׁיבֵין בְּעִיר אַחֶרֶת, וּמַגְלָה בְּנֵי עִיר אַחֶרֶת וּמוֹשִׁיבֵין בְּעִיר זֶה.

אָמַר לוֹ רַבֵּן גְּמְלִיאֵל: הַפְּתוּב אֲמַר (יִרְמִיָּה מ"ט ו) "וְאַחֲרֵי כֵן אָשִׁיב אֶת שְׁבוֹת בְּנֵי עַמּוֹן", וְכָבֵר תִּזְרוּ!

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: הַפְּתוּב אֲמַר (יִרְמִיָּה ל' ג) "וְשַׁבְתִּי אֶת שְׁבוֹת עַמִּי יִשְׂרָאֵל", וְעַדִּיין לֹא שָׁבוּ!

וְשַׁבְתִּי אֶת שְׁבוֹת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְעַדִּיין לֹא שָׁבוּ - וְכִשֶׁם שֶׁאֵלוֹ לֹא שָׁבוּ, כֶּן אֵלוֹ לֹא שָׁבוּ.

וְהִתִּירוּהוּ לְבוֹא בְּקֶהֱל.

וְהִתִּירוּהוּ לְבוֹא בְּקֶהֱל - דְּכִינֵן דְּמִשְׁבָּעִים הָאוֹמוֹת אֵין אֲסוּר לְבוֹא בְּקֶהֱל אֵלָא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי עַד עוֹלָם, וּמִצְרִי וְאֲדוּמִי דוֹר רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי, הַשְּׁתָּא שֶׁאֵין אֵלוֹ הָאוֹמוֹת יְדוּעִים, שְׂכָבֵר נִתְּבַלְבְּלוּ וְנִתְּעַרְבוּ בֵּין שְׂאָר הָאוֹמוֹת, אֲמַרִּינֵן כָּל דְּפָרִישׁ מְרוּבָּא פְּרִישׁ, וְכָל הַמְתַּגִּיר מוֹתֵר לְבוֹא בְּקֶהֱל מִיָּד.

וַיֹּאמֶר תְּרַגּוּם שְׂבַעֲזָרָא וְשַׁבְּדִנְיָאֵל, מִטְמְא אֵת הַיָּדִים.

תְּרַגּוּם שְׂבַעֲזָרָא וְעַבְרִית וְעַבְרִית שְׂבַעֲזָרָא וְעַבְרִית, וְכָתֵב עַבְרִי, אֵינוּ מִטְמְא אֵת הַיָּדִים.

תְּרַגּוּם שְׂבַעֲזָרָא - תְּרַגּוּם שְׂבַעֲזָרָא וְעַזָּרָא, וּכְגוֹן "כְּדָנָה תֵּאמְרוּן לְהוֹם" שְׂבַעֲזָרָא (י"א), אִם כְּתָבוּ בְּלִשׁוֹן הַקּוּדֶשׁ, וְכֵן דְּבָרֵי הַנְּבִיא הַנְּאֻמִּים בְּלִשׁוֹן הַקּוּדֶשׁ שְׂבַעֲזָרָא וְעַזָּרָא, אֵין מִטְמְאִים אֵת הַיָּדִים.

כְּתָב עַבְרִי - הַכְּתָב שֶׁבָּא מֵעַבְרַת הַנְּהָר, וְהַכּוֹתִיִּים כּוֹתְבִים בּוֹ עַד הַיּוֹם, וְיִשְׂרָאֵל הָיוּ מִשְׁתַּמְשִׁין בְּאוֹתוֹ כְּתָב בְּדְבָרֵי חוֹל. וּבְמִטְבְּעוֹת שֶׁל כְּתָב הַנְּמַצָּאִים בְּיַדֵּינוּ הַיּוֹם שֶׁהָיוּ מִזְמַן מְלָכֵי יִשְׂרָאֵל, מִפְּתַחוֹת בְּאוֹתוֹ כְּתָב. אֲבָל הַכְּתָב שֶׁאָנוּ כּוֹתְבִים בּוֹ סִפְרֵים הַיּוֹם, כְּתָב אֲשׁוּרִי הוּא נִקְרָא, וְהוּא הַכְּתָב שֶׁהָיָה בְּלוּחוֹת. וְנִקְרָא אֲשׁוּרִי, שֶׁהוּא הַמְּאֻשֵׁר שֶׁבְּכַתִּיבוֹת, לְשׁוֹן (בְּרַשִׁית ל' יג) "בְּאֲשׁוּרֵי כִי אֲשׁוּרֵי בְּנוֹת".

לְעוֹלָם אֵינוּ מִטְמְא עַד שֶׁיִּכְתְּבוּ אֲשׁוּרִית עַל

ידיים
פרק ד'

המושל עם משה בגט - שהיו מונים לשנות המלכים, וכותבים בקף וקף למלך פלוני, ובסוף הגט כותבין כדת משה וישראל, וגנאי הדבר למשה.

אומרים פרושים: קובלין אנו עליה צדוקי גלילי, שאתם כותבים את המושל עם השם בדת. ולא עוד, אלא שאתם כותבין את המושל מלמעלה ואת השם מלמטה, שנאמר (שמות ה' ב) "ויאמר פרעה: מי ה' אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל?"

את המושל מלמעלה ואת השם מלמטה - שמקדימין שם פרעה לשם השם, דכתיב: "ויאמר פרעה מי ה'?"

וכשלקה מהו אומר? - "ה' הצדיק" (שמות ה' כז).

וכשלקה מה הוא אומר ה' הצדיק - כדי שלא להשלים המסכתא ב"מי ה' אשר אשמע בקולו", משום אל תצמוד בדבר רע, השלים ב"ה' הצדיק".

ידיים
פרק ד'

שלא יעשה אדם שטיחין על גבי בהמה. ולפי דבריהם היה משיב להם, ולא לפי האמת. דטעמא דספרי הקודש מטמאין את הידיים, כדי שלא יבואו הספרים לידי פסידא, שהעכברים המצויין אצל האכלים היו מפסידים את הספרים, כדפרשינן בסוף ובים.

ת אומרים צדוקין: קובלין אנו עליכם פרושים, שאתם מטהרים את הניצוק.

מטהרים את הניצוק - דתנן במסכת מכשירין: "כל הניצוק טהור" - אם מערה מפלי טהור לכלי טמא, מה שנשאב בפלי העליון, טהור, דניצוק אינו חיבור.

אומרים הפרושים: קובלין אנו עליכם צדוקים, שאתם מטהרים את אמת המים הבאה מבית הקברות.

אמת המים הבאה מן הקברות - מודו בה צדוקים דטהורה, דכתיב (ויקרא י"א לו) "מקנה מים יהיה טהור".

אומרים צדוקין: קובלין אנו עליכם פרושים, שאתם אומרים שורי ותרמורי שהזיקו חייבין, ועבדי ואמתי שהזיקו פטורין. מה אם שורי ותרמורי שאיני חייב בהם מצות, הרי אני חייב בנזקו, עבדי ואמתי שאני חייב בהן מצות, אינו דין שאהא חייב בנזקו!

אמרו להם: לא, אם אמרתם בשורי ותרמורי שאין בהם דעת, תאמרו בעבדי ובאמתי שיש בהם דעת - שאם אקניטם ילד ונדליק גדישו של אחר, נאהא חייב לשלם!

שהרי אין בהן דעת - שיכווננו להפסיד ממון לבעליהן.

ילד ונדליק גדישו של אחר - ונמצא מפסיד את רבו מאה מנה בכל יום.

ת אמר צדוקי גלילי: קובל אני עליכם פרושים, שאתם כותבין את המושל עם משה בגט.

צדוקי גלילי - צדוקי שהיה מארץ הגליל.